

Predstavitev dosezka v okviru raziskovalnega projekta L2-4249 (2011-2014):

Barvne, absorpcijske in zaščitne nanoplastne prevleke za Al-zlitine

Nosilec projekta: dr. Peter Panjan
Institut "Jožef Stefan", Ljubljana

Ostali sodelavci na projektu: dr. Miha Čekada, dr. Darinka Kek Merl, dr. Matjaž Panjan, dr. Janez Kovač, dr. Miran Čeh, dr. Zoran Samardžija, dr. Kristina Žagar, Andrej Mohar, Tomaž Sirnik

Sodelujoče organizacije:

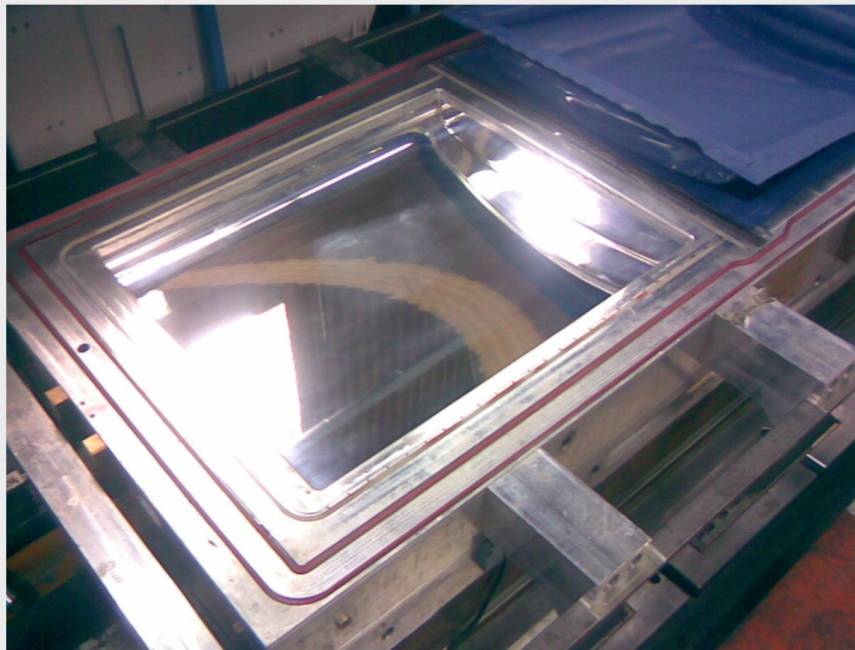
Kemijski inštitut: dr. Marta Klanjšek Gunde, dr. Metka Hajzeri

Impol d.o.o.: dr. Peter Cvahte, Marina Jelen, Vukašin Dragojević, Robert Kučič

Zasebni raziskovalec: dr. Varužan Kevorkijan

a) Razvoj nizekotemperaturnih trdih PVD-prevlek za zaščito orodij iz Al-zlitin

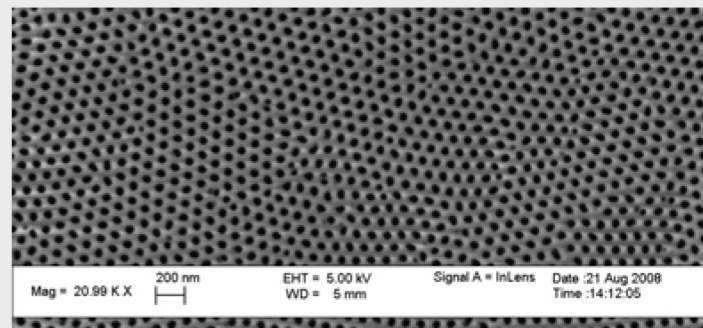
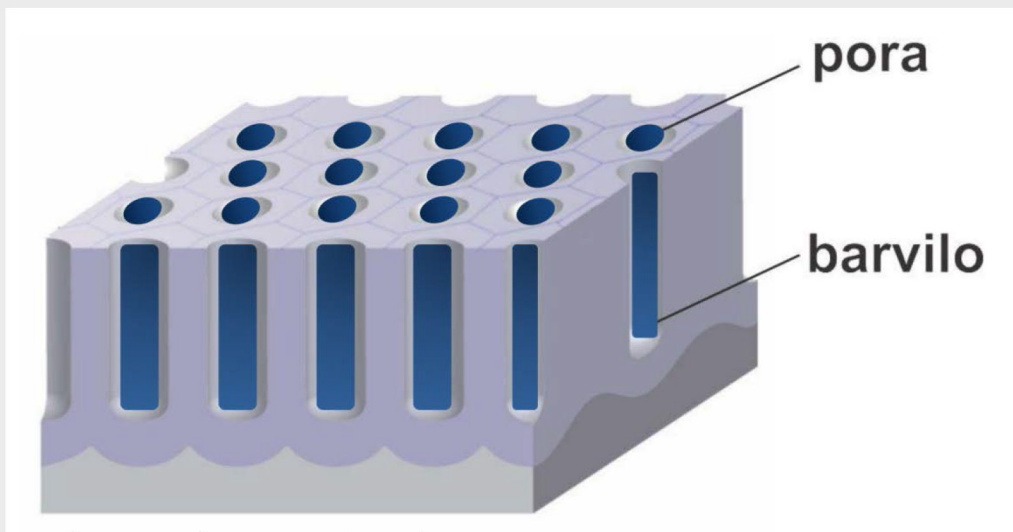
Polirana orodja iz Al-zlitin se zaradi dobre obdelovalnosti, toplotne prevodnosti in majhne teže vse pogosteje uporabljajo zlasti za preoblikovanje plastike. **Obrabno in korozijsko obstojnost** takšnega orodja poskušamo izboljšati z nanosom PVD-trdih prevleke, ki hkrati **zmanjša sprejemanje plastike** na površino orodja. Tako se izognemo uporabi okolju škodljivih ločevalnih sredstev.

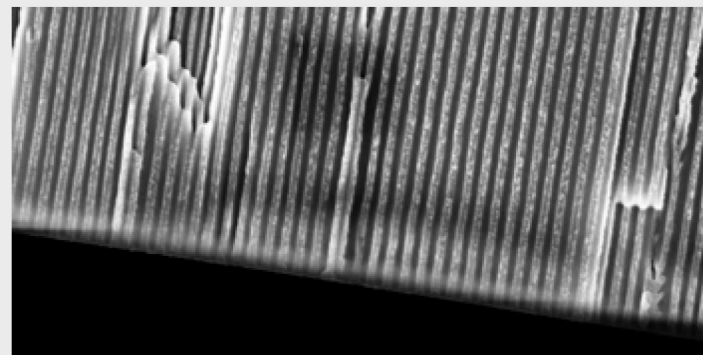
Orodje za oblikovanje notranje obloge hladilnika (Gorenje)

b) Razvoj postopka anodne oksidacije Al-zliti in postopkov barvanja

V okviru projekta razvijamo postopke anodne oksidacije Al-zliti, ki omogočajo barvanje površin z uporabo pigmentov oziroma nanašanja tankih plasti ogljika na anodizirano površino Al-zliti.

Adsorptivno barvanje oksidne plasti

c) Razvoj zaščitnih in dekorativnih prevlek na odkovke iz Al-zlitin

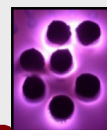
Praktično vsak izdelek iz Al-zlitine, ki je narejen z različnimi postopki obdelave, se obdela z enim od postopkov inženirstva površin (anodna oksidacija, nanos konverzijske prevleke, lakiranje itd.). **Namen površinske obdelave je izboljšanje estetskega videza izdelka ter povečanje korozijske in obrabne obstojnosti.** S takšno dodelavo (pol)izdelkov iz aluminijevih zlitin se doseže bistveno večjo dodano vrednost.

Zaščitne in dekorativne prevleke na odkovkih iz aluminijeve zlitine. Izdelki so bil narejeni z vročim kovanjem v podjetju Stampal (Slovenska Bistrica)

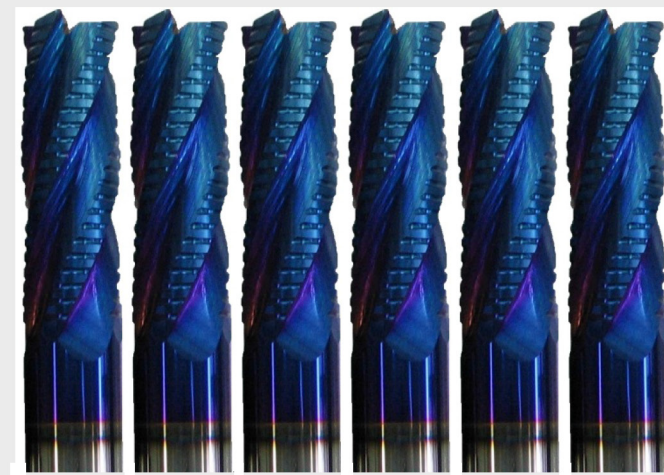
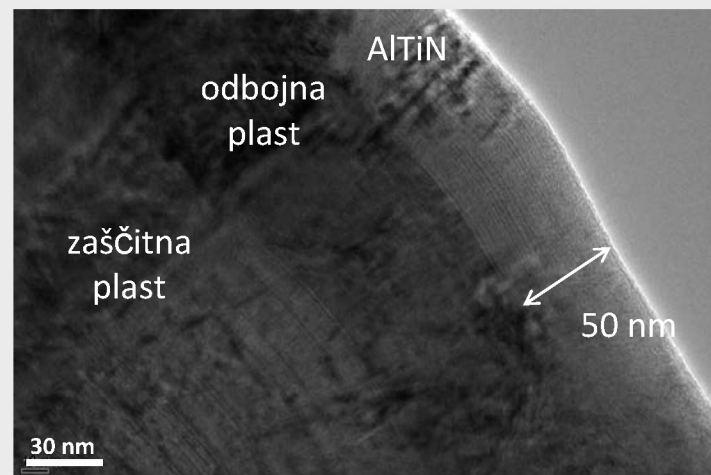
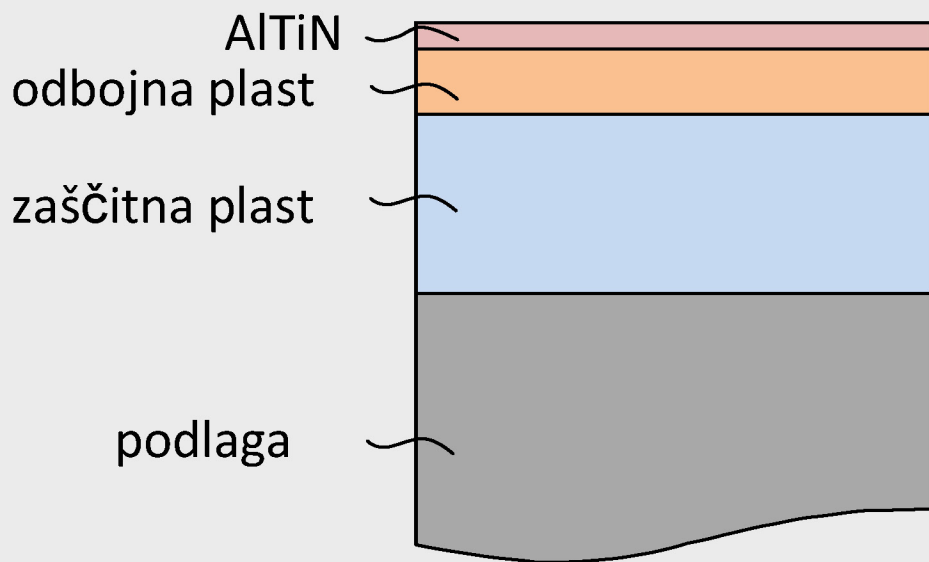
Dosezek v okviru raziskovalnega projekta L2-4249:

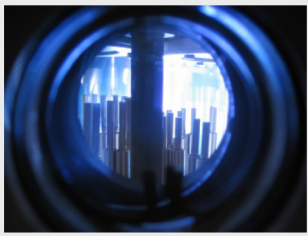
Barvne, absorpcijske in zaščitne nanoplastne prevleke za Al-zlitine

Nanoplastna modra prevleka AlTiN/TiN

Patent št. 23538: Trde zaščitne prevleke z možnostjo spreminjanja barve

plinska plazma

modro nebo

mavrica

Mehanizmi, ki povzročajo barvo

1. **vzbujanje prostih atomov in ionov ter vibracije v molekulah**: ogenj, strela, plinska plazma, nekateri laserji
2. **efekti zaradi električnega polja v kristalih**: smaragd, aleksandrit, ametist
3. **prehodi med stanji molekularnih orbital**: modri safir, biološki pigmenti (npr. klorofil, hemoglobin, kerotin)
4. **prehodi med energijskimi pasovi v kristalih**: kovine, polprevodniki (npr. laserske diode)
5. **pojavi geometrijske optike**: lom (mavrica), sipanje (modro ali rdeče nebo), interferenca (plast olja na vodi, prekritja na lečah, barve nekaterih hroščev in metuljev), uklon (barva tekočih kristalov, hologrami)

absorpcija svetlobe

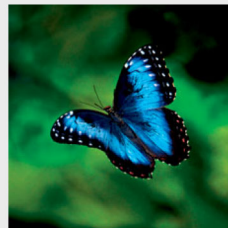
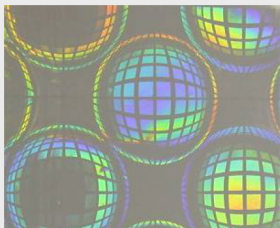

rubin

smaragd

hologram

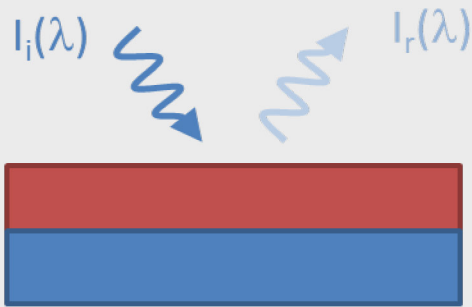

metulj

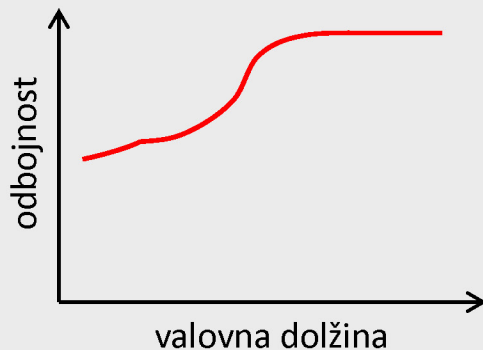
tekoči kristali

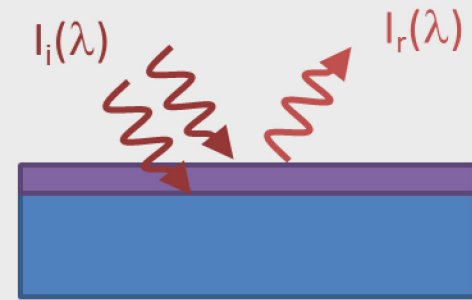
Glavna mehanizma, ki določata barvo trdih prevlek

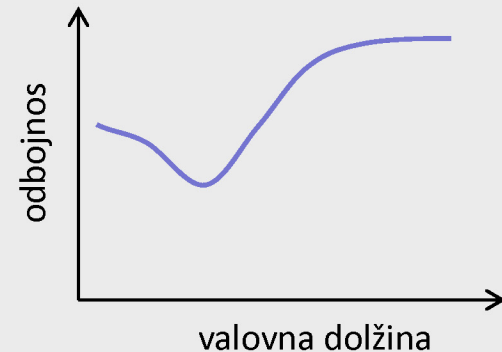
debela absorpcijska plast

- *Intrinzična barva določajo optične lastnosti materiala (te so posledica njegove elektronske strukture)*
- *Barvo lahko v določenem obsegu spreminjamo z sestavo prevleke*

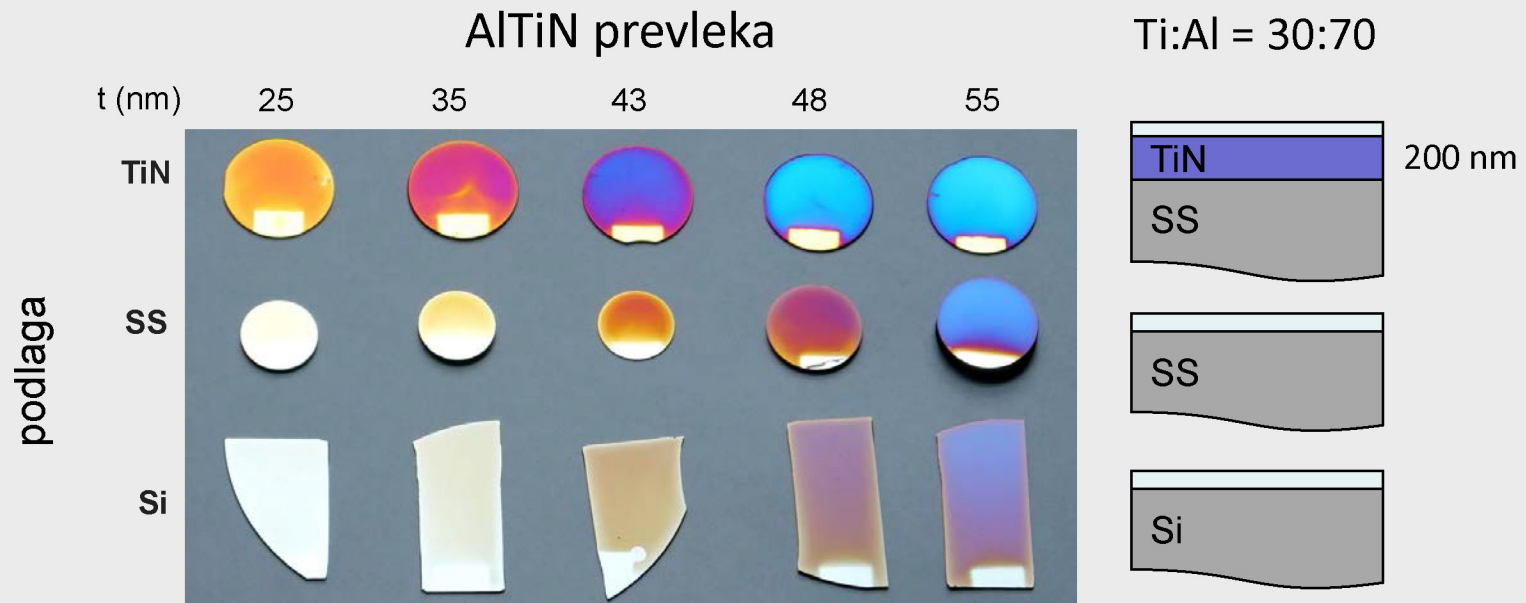
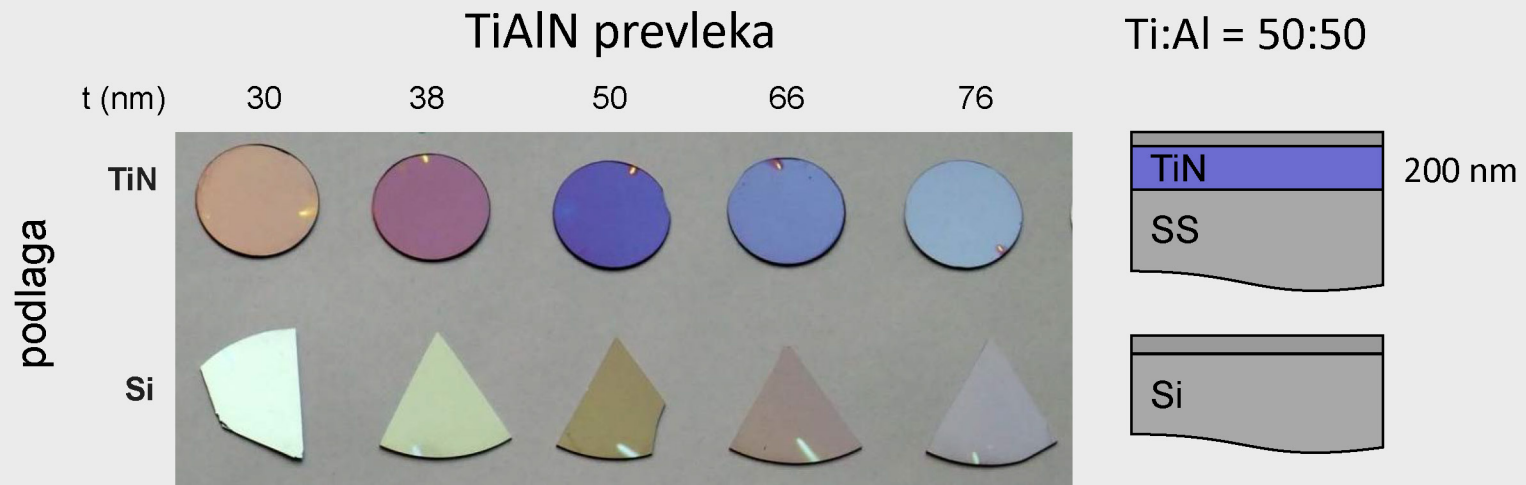

presojna plast ali ultra tanka absorpcijska plast

- *Interferenčna barva je odvisna od optičnih lastnosti plasti in podlage ter od debeline plasti*
- *Barvo lahko spreminjamo v celotnem barvnem spektru*

Barve različno debelih plasti TiAlN in AlTiN nanesenih na različne podlage

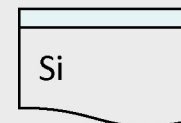
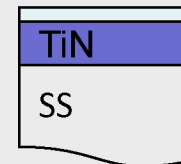
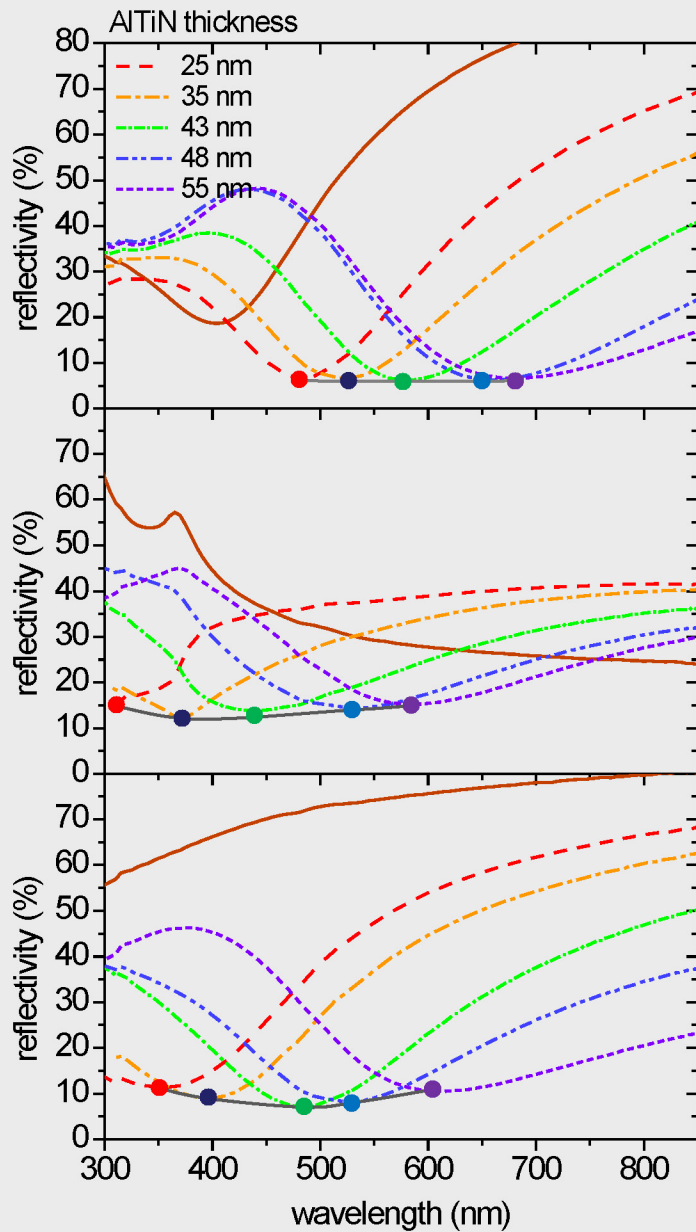
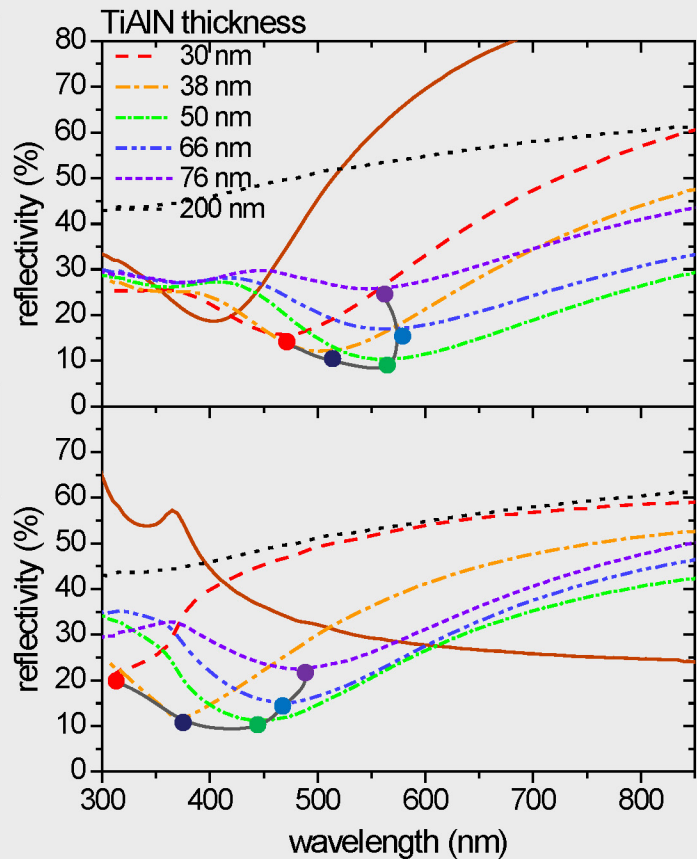
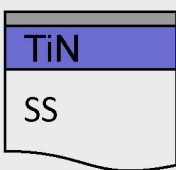

Odbojnost TiAlN in AlTiN prevlek na različnih podlagah

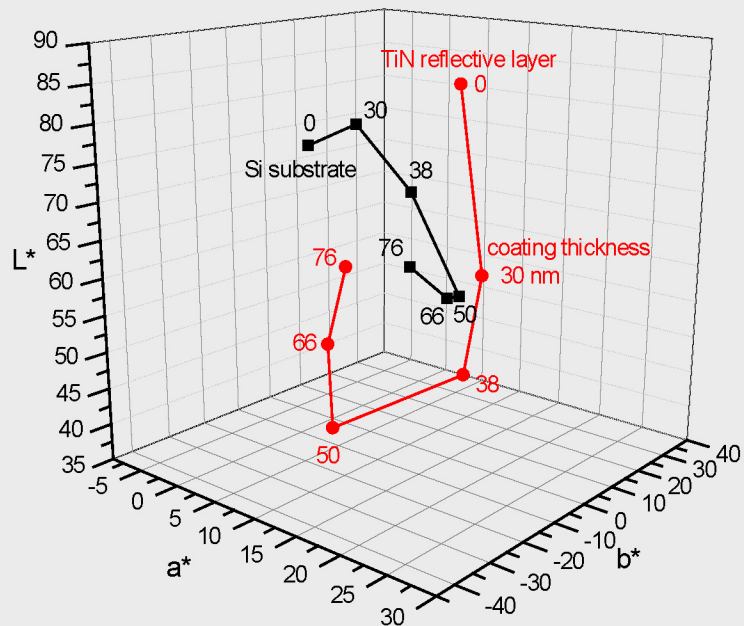
TiAlN prevleka

AlTiN prevleka

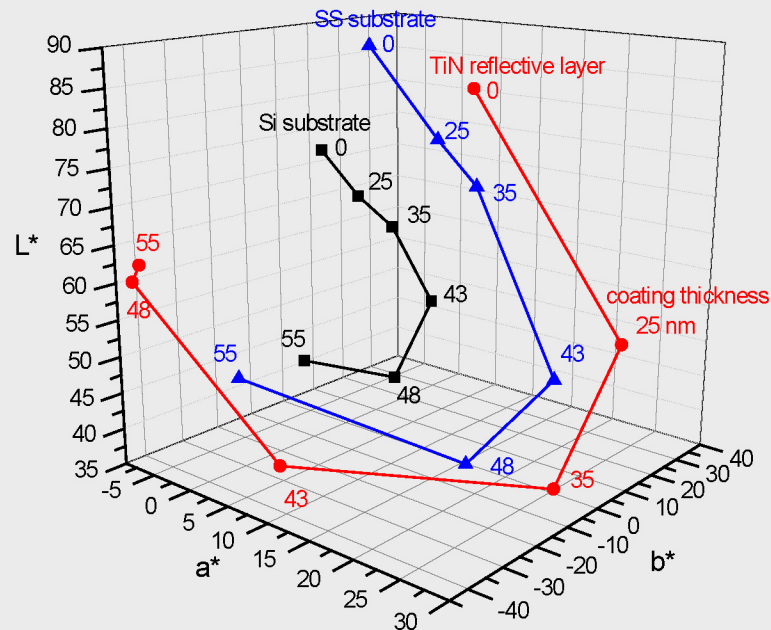

Barvne koordinate TiAlN/TiN in AlTiN/TiN prevlek

TiAlN

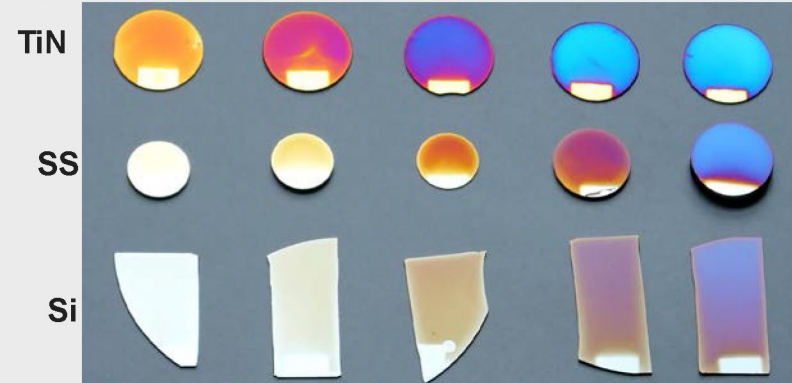
AlTiN

t (nm)   30   38   50   66   76

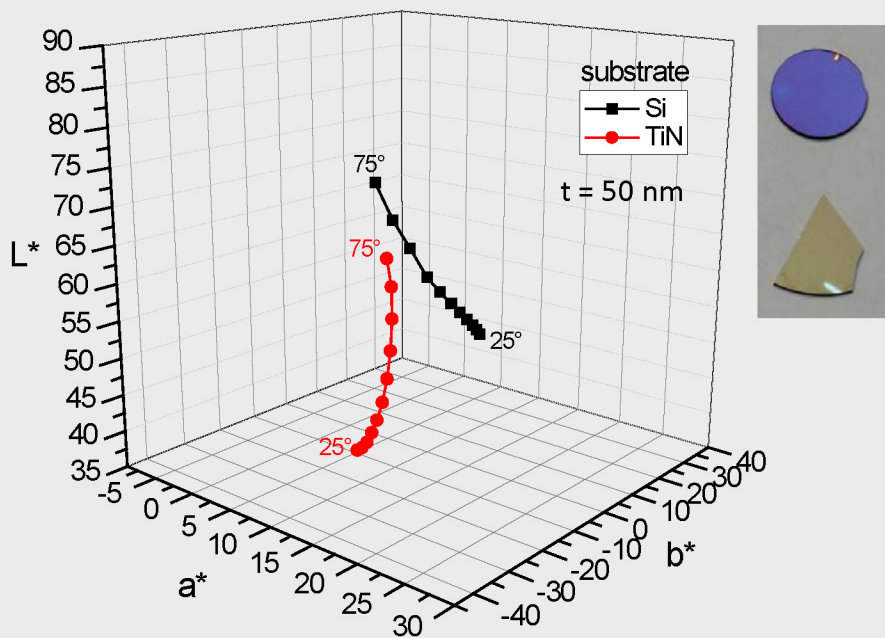

t (nm)   25   35   43   48   55

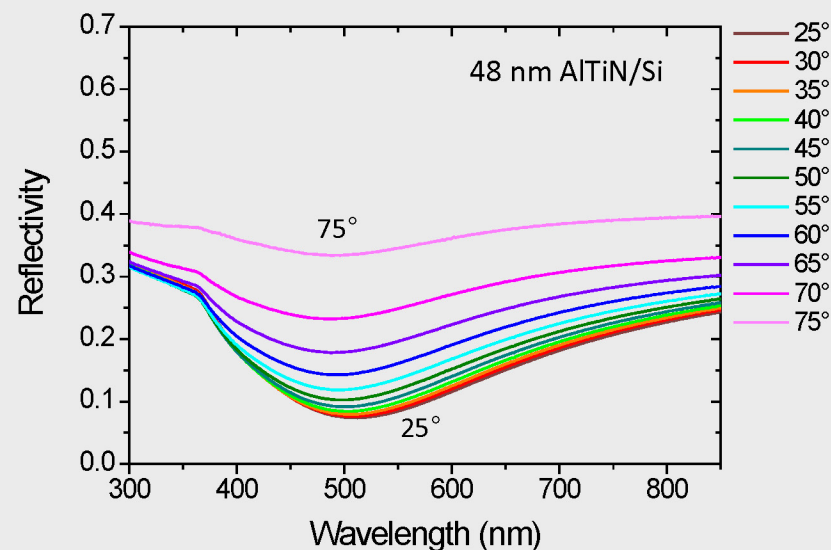
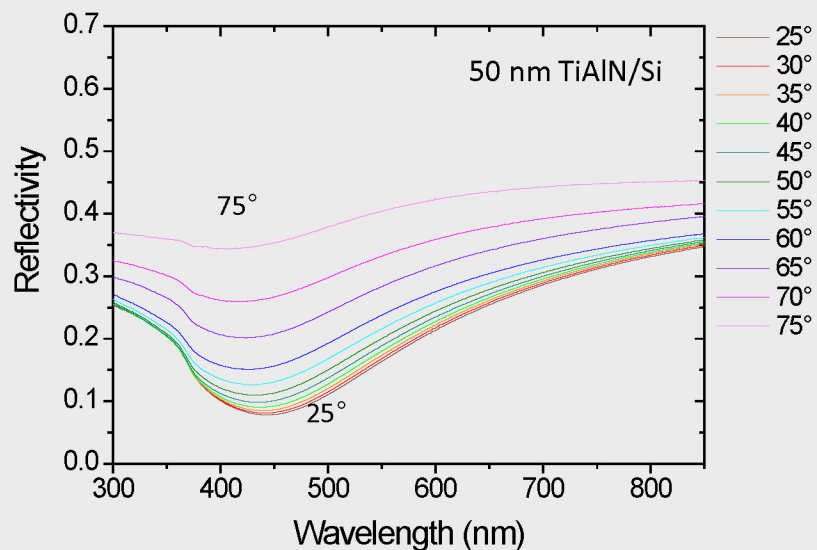
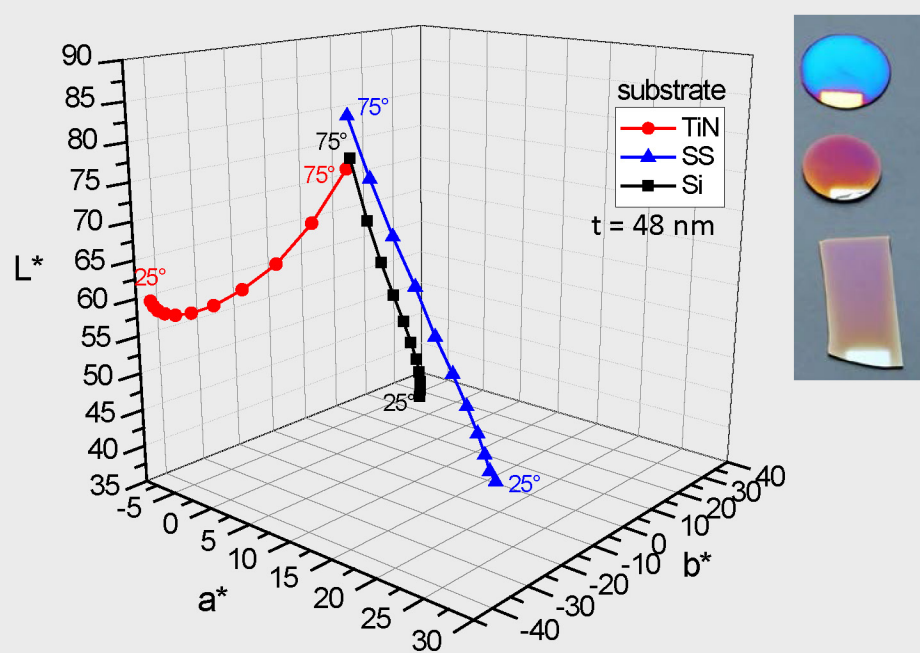

Spreminjanje barve z vpadnim kotom gledanja

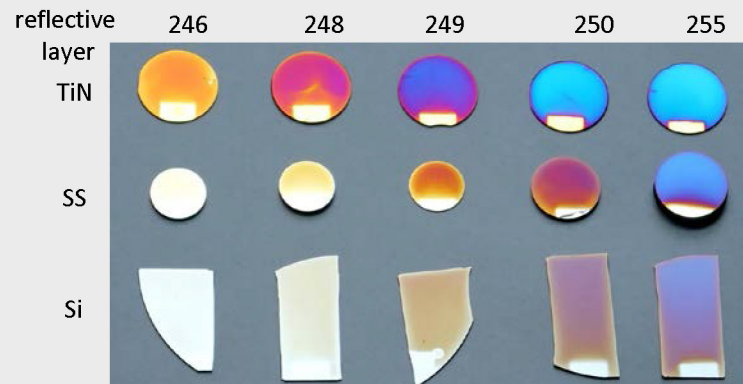
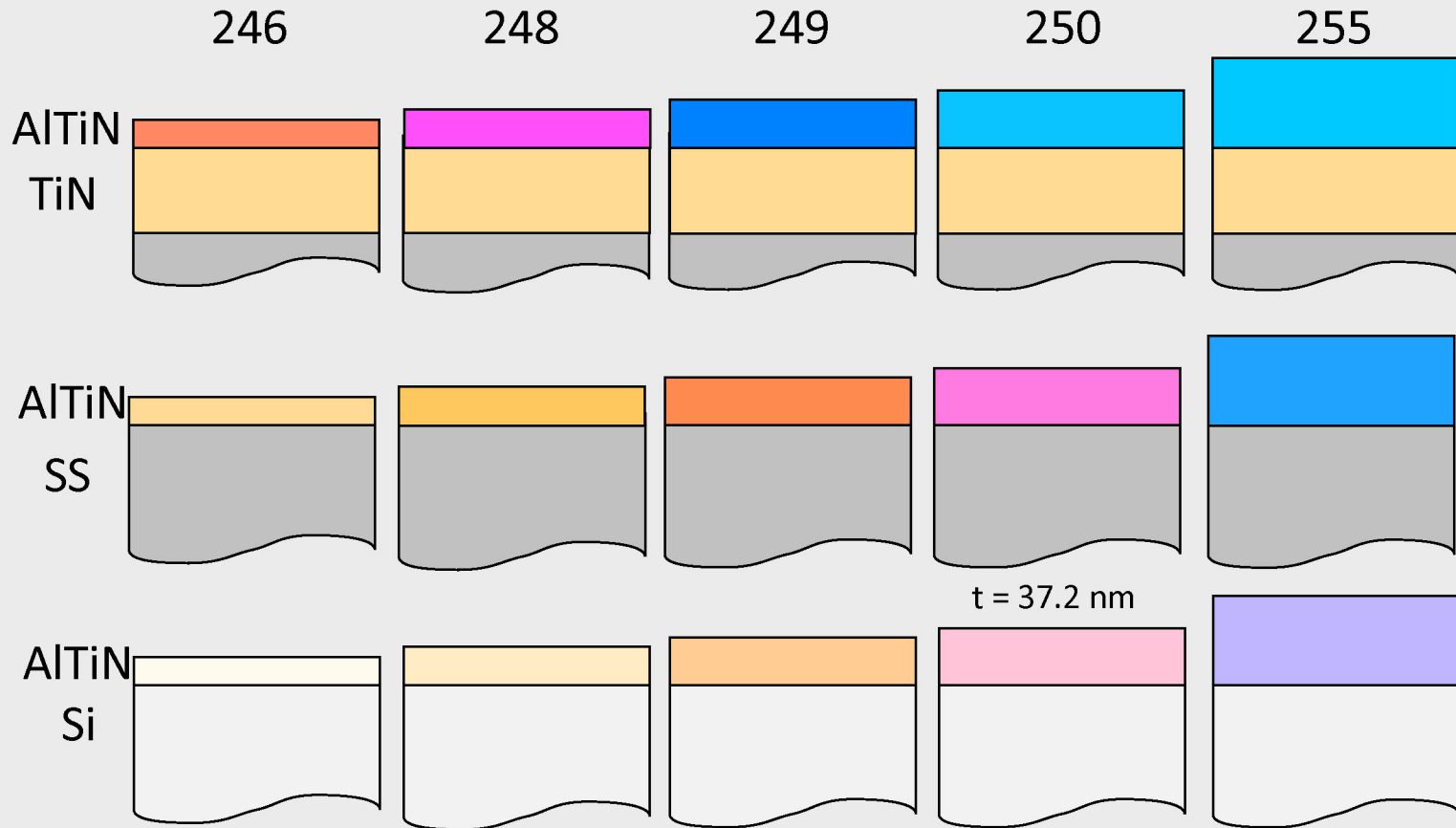
TiAlN

AlTiN

Izracunane barve

Sklepi

- TiAlN prevleke so ne samo izjemno obrabno, oksidacijsko in korozijsko obstojne, ampak so zanimive tudi kot dekorativne plasti.
- Barvni efekt je posledica absorpcije svetlobe v prevleki, odboja na podlagi in interference (prvega reda)
- Barvo eno- ali dvoplastnih struktur lahko spreminjamo v širokem spektru
- V primerjavi s presevnimi (oksidnimi) prevlekami, se barva takšnih prevlek s kotom gledanja le malenkostno spreminja
- Prevleke na osnovi AlTiN s ponovljivo modro barvo lahko na industrijskem nivoju nanesemo tudi na podlage z komplicirano geometrijo

Trde PVD-prevleke za industrijsko uporabo

